

DOI 10.37491/UNZ.78.7
УДК 351.82

Катерина ПАСТУХ¹

ЕКСПЕРТНЕ ОЦІНЮВАННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Проблеми реалізації державної регіональної економічної політики в Україні обумовлюють потребу приділення уваги її механізмам. Дослідженням державної регіональної економічної політики в Україні, її механізмів займалися вчені різних галузей знань. Дослідження реалізації державної регіональної економічної політики в Україні є особливо актуальним серед науковців у галузі публічного управління. Однак недостатньо дослідженими залишаються питання щодо визначення державної регіональної економічної політики в Україні, її механізмів. Досліджено здійснення державної регіональної економічної політики в Україні, проведено експертне оцінювання її механізмів реалізації. На основі оброблення й аналізу відповідей респондентів було узагальнено результати їх оцінювання та зроблено відповідні висновки. Зазначено, що державна регіональна економічна політика є діяльністю держави, що реалізується за допомогою відповідних засобів та важелів. Однією з найбільших перешкод у реалізації державної регіональної економічної політики є недосконалість нормативно-правової бази та відсутність відповідного організаційного та економічного забезпечення, що підтверджує висновок про потребу вдосконалення механізмів реалізації державної регіональної економічної політики. Вимагає приділення значної ува-

¹ кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
ekaterina-pastukh@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-2740-0453>.

ги вдосконалення нормативно-правової бази державної регіональної економічної політики. Її оцінювання дає підстави стверджувати, що досі не створено взаємопов'язаної нормативно-правової бази державної регіональної економічної політики і саме тому, на думку респондентів, вона потребує оновлення. Сучасні виклики, тенденції регіонального розвитку підкреслюють важливість удосконалення механізмів реалізації державної регіональної економічної політики в Україні. Респондентами підкреслено важливість урахування зарубіжного досвіду під час реалізації державної регіональної економічної політики в Україні. Подальшим науковим пошуком буде вдосконалення механізмів формування державної регіональної економічної політики.

Ключові слова: державна регіональна економічна політика, реалізація державної регіональної економічної політики, механізми реалізації державної регіональної економічної політики.

Реалізації державної регіональної економічної політики в Україні останнім часом приділяється значна увага. Проте тенденції регіонального розвитку свідчать про потребу в удосконаленні й оновленні механізмів реалізації державної регіональної економічної політики в Україні. Особливої актуальності набуває експертне оцінювання механізмів реалізації державної регіональної економічної політики в Україні.

Дослідженню реалізації державної регіональної економічної політики в Україні, її механізмам присвячено роботи І. Дунаєва, М. Латиніна, С. Майстро [1] та ін. Необхідність дослідження зумовлює недостатня визначеність науковцями напрямів удосконалення механізмів реалізації державної регіональної економічної політики в Україні.

Мета статті — дослідження державної регіональної економічної політики в Україні, визначення напрямів удосконалення її механізмів реалізації.

Важливе значення для ефективної реалізації державної регіональної економічної політики має вдосконалення її механізмів. Визначенню напрямів удосконалення механізмів реалізації державної регіональної економічної політики може слугувати проведення соціологічного дослідження.

Серед методів, застосовуваних у різних соціологічних дослідженнях, виділяють метод експерименту, метод аналізу інформації, соціологічне спостереження, метод експертного оцінювання, метод опитування.

Найвідомішими методиками таких досліджень є методи збирання первинної інформації, правила здійснення вибіркового дослідження, способи побудови соціологічних показників та інші методи різних галузей знань.

Особливістю соціологічних досліджень є те, що як аналіз, так і узагальнення й зроблені висновки ґрунтуються на одержаних дослідником матеріалах. При цьому організація такого дослідження передбачає розроблення програми й робочого плану дослідження, здійснення підготовчих

робіт, збирання емпіричного матеріалу, а також аналіз результатів дослідження й розроблення рекомендацій. Щодо загальної процедури соціологічного дослідження, то вона повинна включати розроблення програми й робочого плану дослідження; добирання, підготовку та інструктаж виконавців; розроблення та розмноження інструментарію; збирання первинної соціологічної інформації (анкетування та інтерв'ю); статистичне й математичне опрацювання матеріалів дослідження; аналіз результатів дослідження й розроблення рекомендацій [4, с. 227].

Слід відмітити, що саме статистичному підходу до різних досліджень була приділена особлива увага таких відомих вчених, як О. Кулинич та Р. Кулинич [2].

З урахуванням зазначеного вище проведено експертне опитування працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування Харківської, Полтавської та Сумської областей. У ході соціологічного дослідження проводилось експертне опитування за допомогою методу збирання первинної інформації. Після отримання емпіричної інформації від респондентів її було оброблено, проаналізовано та зроблено висновки.

Аналіз відповідей експертів щодо розкриття сутності поняття «державна регіональна економічна політика» показує, що 51 % експертів формулюють державну регіональну економічну політику як «систему завдань, заходів, засобів, узгоджених дій органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб»; 20 % опитаних під зазначеним поняттям розуміють «сукупність організаційних, правових та економічних заходів»; 23 % опитаних визначають «державну регіональну економічну політику» як «діяльність держави». Крім того, 4 % експертів формулюють державну регіональну економічну політику як «сукупність засобів (способів) та важелів» та 2 % — як «систему мети та завдань».

Можна цілком погодитися з думкою респондентів щодо визначення змісту категорії понятійного апарату державного управління «механізми реалізації державної регіональної економічної політики» як «сукупності засобів, методів і ресурсів» та «сукупності важелів та засобів» (за загальною сумою відповідей вона складає 46 та 20 % відповідно). Слід відзначити, що інші опитані розподілилися так: на думку 18 % респондентів, зміст поняття «механізми реалізації державної регіональної економічної політики» можна розкрити як «сукупність способів, методів, важелів», 16 % опитаних визначають їх як «систему, внутрішньоорганізовану сукупність елементів».

Понад половина опитаних до особливостей реалізації державної регіональної економічної політики відносить те, що реалізація такої політики здійснюється: шляхом реалізації програм розвитку, заходів Уряду (83 % опитаних), шляхом реалізації нормативно-правових актів (70 % опитаних), відповідного розподілу повноважень між державними і місцевими органами влади (65 % опитаних). Завдяки тому, що експерти водночас обирали декілька варіантів відповідей, сума відповідей перевищує 100 %.

Погляди експертів щодо факторів, які мають забезпечити реалізацію державної регіональної економічної політики, показано на основі даних наведених в табл. 1.

Таблиця 1

Перелік факторів, що можуть впливати на реалізацію державної регіональної економічної політики (до тих, хто відповів), %

№ з/п	Фактор	Частка тих, хто відповів
1	Транспортно-географічне розміщення	7
2	Природно-ресурсний потенціал	11
3	Фінансово-економічний потенціал	20
4	Трудовий потенціал	12
5	Науково-технічний потенціал	9
6	Зовнішньоекономічна ситуація	10
7	Макроекономічна ситуація	14
8	Державне управління реалізацією державної регіональної економічної політики	17

Для досягнення мети державної регіональної економічної політики необхідне відповідне ресурсне забезпечення. На думку експертів, реалізацію державної регіональної економічної політики в Україні повинні забезпечувати такі ресурси (%):

- фінансові (28);
- природні (25);
- трудові (21);
- матеріальні (16);
- інформаційні (10).

Експерти зарахували до основних групу критеріїв і показників, за якими можна оцінити ефективність реалізації державної регіональної економічної політики. Критерії такі: рівень валового регіонального продукту, економічний розвиток регіону, рівень життя людей, рівень безробіття, рівень зайнятості населення, розвиток інфраструктури, підприємництва. Серед відповідних показників — середній рівень заробітної плати, рівень доходів на душу населення, темпи розвитку галузей, міграція населення, динаміка інвестицій, рівень виконання державних регіональних програм.

Проведені дослідження щодо визначення методів реалізації державної регіональної економічної політики, найбільше використовуваних в Україні, показали, що сьогодні переважають адміністративні методи (59 %). За результатами соціологічних досліджень, на другому місці економічні методи (28 %), на третьому — правові (19 %) (табл. 2).

Таблиця 2
Розподіл відповідей експертів на запитання: «Які методи реалізації державної регіональної економічної політики, на Вашу думку, найбільше використовуються в Україні?» (до загальної кількості респондентів), %

№ з/п	Методи	Частка тих, хто відповів
1	Адміністративні	59
2	Економічні	28
3	Правові	19
4	Інші	—
5	Вагаюсь відповісти	15

Слід відзначити, що сума елементів у табл. 2 перевищує 100 %, бо експерти водночас обирали декілька варіантів відповідей.

На думку респондентів (52 %), найбільш необхідними та доцільними для реалізації державної регіональної економічної політики повинні бути економічні методи. 45 % експертів вважають, що це повинні бути правові методи, 16 % — адміністративні. Крім того, 5 % респондентів вважають, що всі вказані методи повинні використовуватись у комплексі.

Сума елементів у табл. 3 перевищує 100 %, бо 30 % експертів водночас обирали декілька варіантів відповідей.

Таблиця 3
Розподіл відповідей експертів на запитання: «Чи не могли б Ви відзначити, які методи реалізації державної регіональної економічної політики найбільш необхідні та доцільні сьогодні в Україні?» (до загальної кількості респондентів), %

№ з/п	Назва методів	Частка тих, хто відповів
1	Адміністративні	16
2	Економічні	52
3	Правові	45
4	Інші	5
5	Вагаюсь відповісти	8

На думку 98 % експертів, потребує вдосконалення нормативно-правовий механізм реалізації державної регіональної економічної політики в Україні.

Аналіз отриманих відповідей щодо доцільності розроблення найбільш значущих для реалізації державної регіональної економічної політики в Україні нормативно-правових документів дають підстави стверджувати, що особливо важливим є розроблення:

— Стратегії державної регіональної економічної політики (48 %);

— Закону України «Про засади державної регіональної економічної політики» (30 %);

— Концепції стратегії державної регіональної економічної політики в Україні (22 %) [3].

Респонденти більшою мірою порівняно з іншими схильні визнавати здатність впливати на реалізацію державної регіональної економічної політики з боку Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України (80,7 % опитаних в обох випадках відповіли «найбільш впливає», «скоріше впливає, ніж не впливає»), Президента України (74,5 %), обласних державних адміністрацій (74,5 %), Мінекономрозвитку України (70,4 %), районних державних адміністрацій та обласних рад (64,3 і 62,3 % відповідно), міських (55,1 %) і районних (53,1%) рад. Аналіз відповідей показує, що, на думку опитаних, найменше впливають на реалізацію державної регіональної економічної політики сільські (48,9 %) та селищні (48,9 %) ради.

Таблиця 4

Узагальнені результати ранжування респондентами напрямів удосконалення організаційного механізму реалізації державної регіональної економічної політики (до загальної кількості опитуваних), %

Напрямок удосконалення	Ранг									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Впорядкування повноважень між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування щодо реалізації державної регіональної економічної політики	30	14	11	4	9	8	13	3	4	4
2. Організація системи взаємодії органів влади на всіх рівнях управління	21	11	25	8	8	4	9	8	4	2
3. Підвищення відповідальності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та територіальних громад	9	11	8	21	11	8	4	14	3	11
4. Перерозподіл повноважень органів державної влади щодо розроблення та реалізації державної регіональної економічної політики	8	11	6	17	24	17	4	8	3	2
5. Урегулювання процедур та форм взаємодії органів державної влади	3	3	12	9	19	20	16	4	8	6
6. Реорганізація Мінекономрозвитку України	12	8	2	4	6	3	6	14	26	19
7. Реорганізація департаментів (управління) економіки в регіонах	2	6	4	11	8	6	6	17	20	20
8. Створення обласних економічних рад з частковим переданням їм функцій і повноважень від державних адміністрацій	3	6	4	8	6	11	8	13	17	24
9. Передання повноважень щодо економічного регіонального розвитку від державних адміністрацій органам місцевого самоврядування	8	13	13	8	4	11	17	13	9	4
10. Розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування	9	18	11	11	8	8	14	6	6	9

Для визначення напрямів удосконалення організаційного механізму реалізації державної регіональної економічної політики було запропоновано провести ранжування, результати якого наведено в табл. 4.

На підставі узагальнення отриманих результатів, за важливістю для реалізації державної регіональної економічної політики напрямам удосконалення організаційного механізму реалізації такої політики було надано відповідні ранги:

— перший ранг (найбільш значущий) — упорядкування повноважень між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування щодо реалізації державної регіональної економічної політики (30 %);

— другий ранг — розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування (18 %);

— третій ранг — організація системи взаємодії органів влади на всіх рівнях управління (25 %);

— четвертий ранг — підвищення відповідальності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та територіальних громад (21 %);

— п'ятий ранг — перерозподіл повноважень органів державної влади щодо розроблення та реалізації державної регіональної економічної політики (24 %);

— шостий ранг — урегулювання процедур та форм взаємодії органів державної влади (20 %);

— сьомий ранг — розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування (17 %);

— восьмий ранг — реорганізація департаментів (управлінь) економіки в регіонах (17 %);

— дев'ятий ранг — реорганізація Мінекономрозвитку України (26 %);

— десятий ранг (найменш значущий) — створення обласних економічних рад з частковим переданням їм функцій і повноважень від державних адміністрацій (24 %).

Отже, важливими напрямами вдосконалення організаційного механізму реалізації державної регіональної економічної політики є впорядкування повноважень між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування щодо реалізації державної регіональної економічної політики та розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування.

Думки респондентів щодо фінансово-економічних засобів (важелів), які повинні використовуватися сьогодні для реалізації державної регіональної економічної політики, є різними.

У табл. 5 наведено перелік тих фінансово-економічних засобів (важелів), на частку яких припадає більше 10 % поглядів.

Таблиця 5

**Перелік фінансово-економічних засобів (важелів),
що повинні використовуватися сьогодні для реалізації державної
регіональної економічної політики (до тих, хто відповів), %**

№ з/п	Фінансово-економічний засіб (важіль)	Частка тих, хто відповів
1	Податки	28
2	Пільги	22
3	Інвестиційні проекти	12
4	Пряма фінансова допомога	10
5	Ціни	17

Узагальнення відповідей респондентів дає підстави стверджувати, що для реалізації державної регіональної економічної політики повинні використовуватися такі фінансово-економічні засоби (важелі), як податки, пільги, інвестиційні проекти, ціни, пряма фінансова допомога.

На думку більше половини опитаних (86 %), для реалізації державної регіональної економічної політики в Україні необхідним є використання зарубіжного досвіду.

На думку 53 % опитаних, в Україні повинен використовуватися досвід країн Європейського Союзу, Японії (15 %), Китаю (11 %), США (8 %), країн Південно-Східної Азії (3 %). Крім того, 10 % респондентів вважає, що під час реалізації державної регіональної економічної політики в Україні повинен використовуватися той досвід країн, який найбільш підходить державноуправлінській практиці нашої держави.

Для ефективної реалізації державної регіональної економічної політики важливе значення має вдосконалення її механізмів. Цьому може сприяти урахування зарубіжного досвіду під час реалізації державної регіональної економічної політики в Україні.

Досліджено здійснення державної регіональної економічної політики в Україні, проведено експертне оцінювання її механізмів реалізації. На основі оброблення й аналізу відповідей було узагальнено результати оцінювання респондентів та сформульовано висновки. Можна зазначити, що державна регіональна економічна політика є діяльністю держави, що реалізується за допомогою відповідних засобів та важелів. Однією з найбільших перешкод у реалізації державної регіональної економічної політики є недосконалість нормативно-правової бази та відсутність відповідного організаційного та економічного забезпечення, що підтверджує висновок про потребу вдосконалення механізмів реалізації державної регіональної економічної політики. Подальшим науковим пошуком буде удосконалення механізмів формування державної регіональної економічної політики.

Список використаних джерел

1. Державна економічна політика регіонального розвитку / за заг. ред. М. А. Латиніна. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2017. 420 с.
2. Кулинич О. І., Кулинич Р. О. Теорія статистики. 3-тє вид. Київ : Знання, 2006. 294 с.
3. Пастух К. В. Експертна оцінка державної економічної політики регіонального розвитку в Україні. Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології : матеріали ХХІ Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжн. участю 23 квітня 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 614–615.
4. Фоміцька Н. В., Єганов В. В. Теорія систем для менеджерів. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2013. 248 с.

Надійшла до редакції 12.10.2020

Kateryna PASTUKH

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Expert Assessment of Mechanisms of Implementation of State Regional Economic Policy in Ukraine

The problems of implementation of the state regional economic policy in Ukraine cause the need to pay attention to its mechanisms. The research of the state regional economic policy in Ukraine, its mechanisms is conducted by scientists of different fields of knowledge. In fact, the study of the implementation of the state regional economic policy in Ukraine is particularly relevant among scientists in the field of public administration. However, the issues concerning the definition of the state regional economic policy in Ukraine and its mechanisms remain insufficiently investigated. The implementation of the state regional economic policy in Ukraine is investigated; expert assessment of its mechanisms of implementation is carried out. Based on the processing and analysis of respondents' answers, the results of their assessment are summarized and the relevant conclusions are reached. It is indicated that the state regional economic policy is the activity of the state, implemented through appropriate means and levers. One of the biggest obstacles in the implementation of the state regional economic policy is the imperfection of the regulatory framework and the lack of appropriate organizational and economic support, which confirms the conclusion about the need to improve the mechanisms of implementation of the state regional economic policy. It requires paying considerable attention to the improvement of the regulatory framework of the state regional economic policy. Its assessment gives grounds to state that there is still no established interrelational regulatory framework of the state regional economic policy and that is why, according to the respondents, it needs to be updated. Current challenges, trends of regional development underline the importance of improving the mechanisms of implementation of the state regional economic policy in Ukraine. The respondents emphasized the importance of taking into account foreign experience during the implementation of the state regional economic policy in Ukraine. Further scientific search will be devoted to the improvement of mechanisms of formation of state regional economic policy.

Keywords: *regional economic policy, implementation of state regional economic policy, mechanisms of implementation of state regional economic policy.*